

МАКТАБГАЧА YOSHDAGI TARBIYALANUVCHILARDA KASBIY MEHNATGA OID KO'NIKMALARINI SHAKLLANTRISHNING ASOSIY TAMOYILLARI

Umarova Marxabo G'anijonovna

Andijon viloyati Xonobod Shahar 4-son DMTT direktori

Аннотация: Ushbu maqolada Maktabgacha yoshdagi tarbiyalanuvchilarni mehnatga asta-sekin qiziqtirish, ularning kasbiy mehnatga bo'lgan ishtiyoqini uyg'otish, mehnat faoliyatining boshlang'ich ko'nikmalarini o'rgatish va mehnatsevarlikni rivojlantirish kerak. Tarbiyalanuvchilarni kattalar bilan birgalikda ijtimoiy foydali mehnatga jalb qilgan holda kasbiy mehnatning ijtimoiy ahamiyatini anglab yetishlariga yordam berishi kerakligi keltirilgan.

Аннотация: В этой статье необходимо постепенно заинтересовывать дошкольников к труду, пробуждать в них страсть к профессиональному труду, обучать основным навыкам труда и развивать трудолюбие. Утверждается, что детям следует помочь понять социальную значимость профессионального труда, вовлекая их в общественно-полезный труд вместе со взрослыми.

Abstract: In this article, it is necessary to gradually interest preschoolers in work, awaken in them a passion for professional work, teach basic labor skills and develop diligence. It is argued that children should be helped to understand the social significance of professional work by involving them in socially useful work together with adults.

Kalit so'zlar: Tarbiyalanuvchilar, kasbiy mehnat, ko'nikma, atrof-muhit, o'yinlar, tarbiya, jarayon, axloqiy, faoliyat.

Ключевые слова: дети, профессиональная деятельность, умение, среда, игры, образование, процесс, нравственность, деятельность.

Key words: children, professional work, skill, environment, games, education, process, moral, activity.

“Mamlakatimizning istiqlol yo'lidagi birinchi qadamlaridanoq, buyuk m a'naviyatimizni tiklash va yanada yuksaltirish. milliy ta'lim-tarbiya tizimini takomillashtirish, uning milliy zaminini mustahkamlash, zamon talablari bilan uyg'unlashtirish asosida jahon andozalari va ko'nikmalari darajasiga chiqarish maqsadiga katta ahamiyat berib kelinmoqda”. Mazkur ezgu maqsadni hayotda o 'z isbotini topishida O 'zbekiston Respublikasining “Ta'lim to 'g 'risida”gi Qonuni va “Kadrlar tayyorlash Milliy dasturi” huquqiy asos bo'lib xizmat qilmoqda. “Ta'lim to'g'risida”gi Qonunda belgilab berilganidek, maktabgacha ta'lim bola shaxsini sog'lom va yetuk maktabda o 'qishga tayyorgarlik darajasida shakllantirish maqsadida

tashkil etiladi. Ushbu ta'lim bolaning 6-7 yoshga to'lgunga qadar oilada maktabgacha ta'lim tashkilotari (yaslihar uch yoshgacha bo'lgan bolalar uchun; bolalar bog'chalari 3 yoshdan 6-7 yoshgacha bo'lgan bolalar uchun) va mulk shaklidan qat'iy nazar ta'lim muassasalarida olib boriladi. O'zbekiston Respublikasining "Maktabgacha ta'lim konsepsiyasi"da ko'rsatib o'tilganidek, maktabgacha ta'lim - bu ko'p tomonlamali, maqsadga yo'naltirilgan, bolani ta'limning keyingi bosqichi - maktab ta'limiga tayyorlovchi, jismoniy, ruhiy, individual va yoshga doir rivojlanishini ta'minlovchi ta'lim va tarbiya jarayonidir. Insonning mehnatga munosabati bolalikdan shakllana boshlaydi. Maktabgacha yoshdagi tarbiyanuvchilarda hayot qanday kechishi, uning hodisalarining qonuniyatlari, shuningdek, insonning mehnati uning hayotiga qanday ta'sir qilishi haqida dastlabki g'oyalar shakllanadi. Atrofdagi dunyo bilan faol tanishib, maktabgacha yoshdagi tarbiyanuvchilar bilimlarni eng yaxshi o'zlashtirishga va umuman shaxsning rivojlanishiga hissa qo'shadigan mehnat ko'nikmalarini shakllantirishga moyildirlar. Shularni hisobga olgan holda, mehnat tarbiyasi maktabgacha yoshdagi tarbiyanuvchilarni rivojlantirishning asosiy tarkibiy qismlaridan biridir. Mehnat tarbiyasi jarayonning asosiy tamoyili -tarbiyanuvchilarni mehnatga o'rgatishdir, ya'ni ular o'zlari qila oladigan narsalarni ular uchun qilish emas. O'z-o'zini parvarish qilish ko'nikmalarini rivojlantirish muhim odatlar va fazilatlarini shakllantirishga yordam beradi. Ish jarayonida namoyon bo'ladigan o'zaro yordam va g'amxo'rlikning hayotiy misollarini keltirgan holda, tashkiliylikni, izchillikni va vazifalarni aniq taqsimlashni talab qiladigan kasbiy mehnat jarayonining birlashtiruvchi ma'nosini ta'kidlash muhimdir. So'nggi yillarda respublikamizda maktabgacha ta'lim tizimida tub islohotlar amalga oshirilib, Maktabgacha ta'lim konsepsiyasi. "Bolajon" tayanch dasturi kabi qator m e'yoriy-huquqiy asoslar yaratildi. Bulaming barchasi "Maktabgacha pedagogika" fani bo'yicha yaxlit darslik yaratish talabini shart qilib qo'ydi. Ana shu asosdan kelib chiqqan holda oliy ta'lim sohasida faoliyat yuritayotgan professor-o'qituvchilar oldiga yangi o'quv adabiyotlar, darsliklar yaratish dolzarb vazifa sifatida belgilab berildi. "Maktabgacha pedagogika" darsligi ana shunday ijtimoiy zaruriyat natijasida yaratilgan o'quv adabiyotidir.

Tarbiyalanuvchilarning kasbiy mehnatga ko'nikmalarini shakllantirishning asosiy vazifalari:

- mehnat qobiliyatini rivojlantirish;
- atrof-muhit va hayotning tuzilishi haqidagi g'oyalarni boyitish (mehnat faoliyatida mumkin bo'lgan ishtirok etish jarayonida);
- jamoada ishlash va jamoaviy ishlashga tayyorlik
- aqliy rivojlanish, shu jumladan axborotni, g'oyalarni idrok etishni rivojlantirish sodir bo'layotgan narsalar haqida, harakatlarning ma'nosini tushunish, mehnat asboblardan foydalanishning ma'nosi va usullarini tushunish, mehnat

jarayonini rejalashtirish va mehnat natijalarini oldindan ko'rish qobiliyatiga ega bo'lish;

➤ axloqiy va shaxsiy rivojlanish (boshqa odamlarning mehnatini hurmat qilish, ularga yordam berish istagi; mustaqillikni, faollikni rivojlantirish, o'zaro yordam, ijtimoiy foydali faoliyatga tayyorlik, boshlangan ishni oxiriga yetkazish qobiliyatini shakllantirish;

➤ nutqni rivojlantirish (so'z boyligini boyitish, muloqot qobiliyatlarini yaxshilash);

➤ jismoniy rivojlanish (qat'iyatlilikni rivojlantirish, harakatlarni muvofiqlashtirish, nozik vosita qobiliyatlari va boshqalar);

➤ estetik rivojlanish (ishni bajarish istagi va qobiliyatini egallash nafaqat to'g'ri va tez, balki chiroyli).

Tarbiyachining maqsadi tarbiyalanuvchilarga o'z mehnatini bilish muhimligini, shuningdek, mehnatning qadr-qimmatini anglash, mehnat qoniqish olib kelishini ta'kidlab, natija quvonch va zavq keltirishi mumkin.

Kasbiy mehnat tarbiyasiga oid muammolarini hal qilish quyidagilar orqali amalga oshiriladi:

- O'z-o'ziga xizmat ko'rsatish;
- Uy-ro'zg'or ishlarida ishtirok etish;
- Tabiat burchagida ishlash;
- Qo'l mehnati;
- Tabiatda ishlash.
- Markazlar orqali ishlash

Mehnat quvonchi kuchli tarbiyaviy kuchdir. Bolalik yillarida tarbiyalanuvchi bu ezgu tuyg'uni chuqur his qilishi kerak. Mehnatda insoniy munosabatlarning boyligi tarqaladi. Agar tarbiyalanuvchi bu munosabatlarning go'zalligini his qilmasa, kasbiy mehnatga muhabbatni tarbiyalash mumkin emas. Mehnat tarbiyasi jarayonida eng avvalo, yosh tarbiyalanuvchilarda madaniy-gigiyenik ko'nikmalarni, o'z-o'ziga xizmat ko'rsatish ko'nikmalarini shakllantirish muhim ahamiyatga ega. Bundan tashqari, o'rganish kerakbolalar nafaqat o'zlariga, balki boshqalarga ham g'amxo'rlik qilishlari kerak. Shu maqsadda quyidagi tadbirlardan foydalanish mumkin:

Bolalarni kattalar mehnatiga jalb qilishda ta'lim samaradorligiga erishish uchun qanday vositalar mavjud?

Kichkintoylar tafakkurining vizual-majoziy va vizual-samarali tabiatining o'ziga xos xususiyatlarini hisobga olgan holda, kattalar mehnati bilan tanishish mehnat jarayonlarini joriy etishdan boshlandi. Bolalar bevosita kuzatishi mumkin bo'lgan kattalar ishi odatda yanada samarali ta'sir qiladi. Jonli va juda jozibali misollar ko'proq aks ettirishi mumkin. Masalanenaga va kirxona qanday ishlashi, bolalarning ovqat paytida, yuvinish paytida aniqligini oshirishi haqida suhbatlar. Shu bilan birga, bolalar ko'pincha o'zlarining xatti-harakatlarini boqchining ishini engillashtirish istagi bilan rag'batlantiradilar. Bu ishda e'tiborning, hurmatning so'zda emas, amalda namoyon bo'lishini anglatadi. Bolalarning xatti-harakati kattalar ishini kuzatish orqali vositachilik qilinadi. Kichik yoshdagi bolalarga kattalarning uy ishlarida (tozalash, ovqat pishirish va h.k.), shuningdek tibbiyot xodimlarining (shifokor, hamshira) har xil xatti-harakatlari kuchli ta'sir ko'rsatadi. Bu ish bolalar uchun tushunarli, chunki bu ularning shaxsiy ehtiyojlarini qondirishga qaratilgan, u juda ko'p qiziqarli harakatlarga ega, buni ko'pincha kuzatish mumkin. Unda tozalik, tartib va qilishni ta'minlashda bolalarning o'zlari xatti-harakati bilan chambarchas bog'liq bo'lgan ko'plab fikrlar mavjud gigiena qoidalari. Bolalar o'yinlari shuni ko'rsatadiki, ular o'z tashabbusi bilan kattalarning ishlariga taqlid qilishadi. Kundalik uy ishlaridan tashqari, bolalarni bolalar bog'chasi devorlarida sodir bo'ladigan mehnat bilan tanishtirish kerak, ammo tabiatda epizodikdir, masalan, elektrchi, duradgor, glazer va hokazo. Siz bolalarga duradgorning mebel, o'yinchoqlarni qanday ta'mirlayotganini, rassom devorlarni qanday bo'yashini, glazerlarni ko'rsatishingiz mumkin. qo'shilgan oynalar va boshqalar. Bolalar qanchalik katta bo'lsa, ular bolalar bog'chasi devorlaridan tashqarida ishlaydigan ishlarga ko'proq jalb qilinadi. O'yinlarda bolalar quruvchilar va transport xodimlarining harakatlariga taqlid qilishadi. Ushbu ishning mohirona, tashkillashtirilgan monitoringi umumiy mehnatga yo'naltirish va bolalarning o'zlari faoliyatini shakllantirishda katta ahamiyatga ega. Eng katta ta'sir doimiy atrofdagi taassurotlar, yaqin atrofdagi mehnatni kuzatish orqali amalga oshiriladi.

- ✚ “Tozalik –salomatlik garovi” -madaniy-gigiyenik ko'nikmalarni shakllantirish;
- ✚ “Keling, tanishamiz” –kasb turlari bilan tanishtirish;
- ✚ “Bizning yordamchilarimiz” -maishiy texnika bilan tanishish;
- ✚ “Yashil do'stlar” –o'simliklarni parvarish qilishda ishtirok etish;
- ✚ “Yashil do'stlar” –o'simliklarni parvarish qilishda ishtirok etish;

✚ “Jonli burchak” -hayvonlarni parvarish qilish bilan tanishish (baliq va boshqalar);

✚ “Mazali ustaxona” -pishirish asoslari bilan tanishish, jarayonga jalb qilish oddiy taomlarni tayyorlash

Mehnatning aqliy tomondan rivojlantirishdagi ahamiyati shundaki, mehnat jarayonidaular borliqni faol anglay boshlaydilar. Maktabgacha yoshdan boshlab tarbiyalanuvchilarga mehnat tarbiyasini berish ularni estetik va jismoniy jihatdan ham rivojlantiradi.Yosh avlodga berish masalasi hozirgi davrda eng dolzarb mavzu hisoblanadi. Mehnat har bir yosh guruhidagi tarbiyalanuvchilarning o‘ziga xos xususiyatlarni etiborga olib tashkil etiladi, unga to‘g‘ri rahbarlik qilgandagina etarli natijaga erishish mumkin. Maktabgacha yoshidagi tarbiyalanuvchilarning o‘ziga xos tomonlari ko‘pgina olimlar tomonidan olib borilgan ilmiy ishlarda keng o‘rganib chiqilgan. Bolalar mehnatining muhim belgisi ularning ma‘lum maqsadga yo‘naltirilganligi. Kichik maktabgacha yoshdagi tarbiyalanuvchilarning mehnati inson jarayonga oid xarakter bo‘lib, u faqat kattalarning rahbarligi natijasida amalga oshirilishi mumkin. Tarbiyachi tarbiyalanuvchilarni o‘z faolyatlarini taxminiy rejalashtirib olishlariga o‘rgatishi va ular faolyatiga rahbarlik qilib olishi lozim.

Xulosa shuki, Maktabgacha yosh davrida kasbiy mehnatga oid mashg‘ulotlar o‘yinlar orqali o‘zaro bog‘liq holda kechadi,biroq har qanday holda ham tarbiyalanuvchilar mehnatini o‘yinga aylantirish, ularning farqini yo‘qqa chiqarish noto‘g‘ri bo‘lar edi. Tarbiyachilar va ota–onalar ta’sirida asta–sekin bolalar mehnati o‘z vazifasi, mazmuni, metodi va tashkil etilishi bilan mustaqil faolyat sifatida ajratib boriladi. Mehnat qilish muntazam tarzda bo‘lib unda hamma tarbiyalanuvchilar ishtirok etsa va kattalar mehnati bilan tanishtirib borilsa, u tarbiya vositasiga aylanadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. BoboyorovaG. Bolalarni maktabga tayyorlashda interfaol usullardan foydalanish. Maktabgacha ta’lim j., 2007. 6-son. -14 b.
2. Bure R.S.Maktabgacha tarbiyachi va mehnat: Mehnat tarbiyasi nazariyasi va metodikasi // Darslik -metod. nafaqa. Sankt-Peterburg: Detstvo-Press, 2004. 141 p.
3. Kutsakova L.V.Bolalar bog,,chasida Mehnat tarbiyasi: 3-7 yoshli bolalar bilan ishlash uchun: Uslubiy qo,,llanma. Moskva: Mosaic-Synthesis,2007. 135 p. (Bolalar bog,,chasida ta'lim va tarbiya dasturi kutubxonasi)
4. O‘zbekiston Respublikasining ilk va maktabgacha yoshdagi bolalar rivojlanishiga qo,,yiladigan davlat talablari. –T:, 2018 yil